

Baharlık Kitap Dizisi 33

PSİKANALİZ YAZILARI

psikanaliz ve tarih
psychoanalysis and history

Sonbahar 2016

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 432
Psikanaliz Yazıları
Baharlık Kitap Dizisi 33
Psikanaliz ve Tarih
Sonbahar 2016

ISBN: 975-6947-36-5 (TK No)
978-605-9911-27-6 (33. Cilt)

Psikanaliz Yazıları
Yayın Yönetmeni: Talat Parman
Yayın Kurulu: Talat Parman, Ayça Gürdal Küey,
Behice Boran, Evrem Tilki
Danışma Kurulu: Talat Parman, Ayça Gürdal Küey, Elda Abrevaya,
Raşit Tükel, Vehbi Keser

Birinci Basım: Aralık 2016
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Görseli: Eugene Delacroix, *The Barque of Dante*
(*Dante and Virgil in the Underworld*), 1822
Baskı: Umut Kağıtçılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
Fatih Cad. Yüksek Sok. No: 11/1 Başakhan Merter/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 22826

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Çağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

SUNUŞ

Psikanalitik sürecin en önemli özelliklerinden biri, analist analizan arasında çok özel ve öznel bir ilişki kurulmasıdır. Bu ilişkinin özelliği ve özneliği analitik çerçevenin ve analitik tekniğin temel unsurlarından köken alır. Analist ve analizan arasında kurulan bu ilişki aynı zamanda hayli yakındır da. Peki bu özel ve yakın ilişkiye mahrem niteliğini tanıyabilir miyiz?

Mahrem sözcüğü Arapça “haram” yani yasak sözcüğünden gelir. “Başkalarından saklanan, başkalarına söylenmeyen gizli şey” demek olduğu gibi “yakın akraba olduğu için evlenilmesi yasak olan” ve “bir kimsenin sırlarını bilen kişi, sırdaş” anlamlarına da gelir.¹ Bunlar analist analizan ilişkisinin birçok niteliğini de tanımlarlar. Analizan analistine başkalarına söyleyemediği, onlardan sakladığı şeyleri söyler. Ayrıca analist analizan arasında özel bir ilişki kurulması yasaktır ve son olarak analist bir yere kadar ki bunu ileride tartışacağız, analizanın sırdaşı olur. Öte yandan bu sözcüğün Batı dillerindeki karşılığı olan intimité/intimacy, Latince *intimus*'dan gelir ve bu *interior* “iç” sözcüğünün dilbilimsel anlamda üstünlük bildiren biçimidir, yani “en iç” demektir.^{2,3} Bir insanın en derininde, en içinde olana gönderme yapar. Aynı zamanda yakın, özel, kişisel, özden anlamlarına da gelir.

İnsanlar arası ilişkilerin mahremiyet boyutu üzerinde en çok sosyologlar, antropologlar ve özellikle seksologlar durmuşlardır. Bu elbette şaşırtıcı değildir. İtalyan psikiyatr ve seksolog Willy Pasini *Mahremiyete Övgü (Eloge de l'intimité)*⁴ başlıklı kitabında, mahremiyet konusun-

¹ *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara, 1983; *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul, 2006.

² *Le Petit Robert*, Paris, 1989.

³ F. Gaffiot, *Dictionnaire Latin Français*, Hachette, Paris, 1989.

⁴ W. Pasini [1991] *Eloge de l'intimité*, Fr çev. M-F. Brouillet, Payot, Paris, 1996.

daki görüşlerin kapsamlı bir değerlendirmesini yapar. Kimileri tarafından bir zayıflık olarak değerlendirildiğini, kimilerince ise bir ayrıcalık olarak görüldüğünü belirtir. Ona göre tüm bu tartışmalara karşın ortak görüş, mahremiyetin çeşitleri olduğu ve bunların kimi kez birbirine zıt durumları ortaya çıkarabildiğidir. Sözcüğün Arapça karşılığının yasak ve gizli anlamlarına gelmesi, en azından bu sözcüğü kullananlar için bu zıtlıkları şaşırtıcı olmaktan çıkarır.

Analiz seansında analizan çok özel, gizli ve elbette çok önemli bulunduğu ruhsal süreçlerini yani anılarını, düşlerini, düşlemlerini, duygularını ve düşüncelerini analistiyle paylaşır. Bu şüphesiz mahrem bir deneyimdir. Ancak bundan yola çıkarak analist analizan ilişkisinin mahrem bir ilişki olduğunu söyleyebilir miyiz? Bu soruya Pasini'nin Schaefer ve Olson'un çalışmalarından yola çıkarak yaptığı ayırımı başvurarak yanıt verebiliriz.

Pasini, bu iki yazarın mahrem deneyim ile mahrem ilişki arasında bir ayırım yaptıklarını belirtir. Mahrem deneyim belirli bir yerde, belirli bir süre içinde gerçekleşir. Pasini burada mahrem deneyimler için psikanalistlerin hemfikir olacakları bir niteliğe dikkat çeker. Mahrem deneyimde kişisel düşlemler dış gerçekliği değiştirmeyi amaçlayabilirler. Psikanalistlerin aktarım ve karşı aktarım dedikleri yani psikanalitik sürecin temel unsuru analizanın ve elbette analistin bilinçli ve bilinçdışı düşlemlerinden kaynak alır. Pasini'ye göre yer ve zaman ki mahrem deneyimde bunlar kısıtlıdır, bu düşlemlerin gerçekleşmesini engeller. Oysa mahrem ilişki tam tersine belli bir yere bağlı değildir, her yerde olabilir ve zaman da tarafların arzu ettikleri gibi değişken olarak kullanılır. Böylece mahrem deneyimin düşlemleri dış gerçeklikte kendilerine yer bulurlar, onu değiştirirler ve mahrem deneyim, mahrem bir ilişkiye dönüşür.

Psikanalitik çerçeve seansın süresinin ve seans sıklığının önceden belirlenmesini sağlar. Analist ve analizan yalnızca analiz seanslarının gerçekleştiği yerde, analiz odasında görüşürler. Analist ve analizan analitik süreç boyunca analiz odasının dışında başka bir mekânda bir ilişki kurmazlar. Öte yandan seansların süresi ve sıklığı da önceden belirlenmiştir ve seanslar bu zamanların dışında başka bir zamana taşmazlar. Öyleyse analist analizanın seans sırasında yaşadıkları mahrem bir deneyim oluşturabilir ama bu yukarıdaki nedenlerle mahrem bir

ilişkiye dönemez. Oysa tersine psikanalitik çerçevenin ihlal edilmesi yani yer ve zaman konusundaki kuralların çiğnenmesi analist analizan arasında mahrem bir ilişkinin oluşmasına yol açar. Bu da elbette etik bir kural dışılığın ortaya çıktığını gösterir. Öyleyse bir kez daha psikanalitik çerçevenin önemini, analist analizan arasındaki mahrem deneyimin mahrem ilişkiye dönmesini engellemesi açısından görmüş oluyoruz.

Yineleyelim, psikanalitik ilişki mahrem bir deneyimdir ama mahrem bir ilişkiye dönüşmesi en önemli risklerden biridir. Bu riskin önlenmesinde çerçevenin her iki taraf için de geçerli olan yer ve zaman kuralları dışında bir başka unsur daha vardır. Psikanalitik süreç sırasında analist ve analizan arasında geçenler, analizanın söyledikleri, analistin kendi yorumları veya ortaya çıkan tüm durumlar, çerçevedeki aksamalar ve değişiklikler vb. diğer bir deyişle “analitik olay”ın⁵ her unsuru analist tarafından bir başkasına **anlatılabilir** olmalıdır. Elbette analizanın özel yaşamına ait sırların, kimliğini ele verecek unsurların ifşa edilmesi değildir söz konusu olan. Psikanalistler de doktorlar, avukatlar, bankacılar gibi ve belki de onlardan daha çok meslek sırrı ile yükümlüdürler. Ancak burada söz konusu olan analistin, seansta analizanı ile arasında geçenleri ve benim “analitik olay” olarak adlandırdığım her unsuru bir üçüncüyle yani bir meslektaşıyla paylaşabilmesi olasılığını düşünebilmesidir. Elbette her analist her analizanı ile her seansta olanları bir meslektaşına anlatmak zorunda değildir; zaten bu pratik nedenlerle olanaksızdır da. Ancak analist gerektiğinde bunun söz konusu olacağını bilmelidir. Zaten psikanalistler süpervizyonlar, olgu tartışmaları ve olgu sunumları gibi deneyimlerle bu duruma hayli alıştırlar. Bu paylaşımlarda, elbette analizanın kimliği saklı tutularak, analiz seansında olanların tümü, yani analitik olay, her yönüyle anlatılabilmelidir. Böyle bir sunumda bir analistin bazı konularda “bunlar analizanımla aramızda geçen özel şeyler, bunlardan söz edemem” demesi işte yukarıda değindiğim mahrem deneyimin mahrem bir ilişkiye dönmüş olduğunu ve etik bir kuralın çiğnenmiş olduğunu gösterir.

⁵ Analiz seansı sırasında tüm olup bitenleri “analitik olay” (événement analytique) olarak tanımlamayı öneriyorum. Bu önerinin gerekçesi başlı başına bir yazı konusu olmayı hak etmektedir.

İşte o nedenle psikanalist, analizanının ancak bir noktaya kadar sırdaşı olabilir. Şüphesiz analitik seansta gerçek anlamda bir üçüncüye, yani bir gözlemciye, bir dinleyiciye yer yoktur. Ancak üçüncü, analist tarafından her şeyin anlatılabilir olması ilkesi nedeniyle bir başka anlamda zaten vardır. Üçüncü, psikanalistin formasyon gördüğü dernek, ait olduğu kurum veya grup, süpervizörleri ve meslektaşlarıdır. Onların varlığı sayesinde analist, gerektiğinde analitik olayın her unsurunu onlara anlatabileceğini bilerek analitik uğraşın mahrem deneyiminin, etik bir kural çiğneme olarak ortaya çıkacak olan bir mahrem ilişkiye dönmesini engeller. Ancak sırdaşlık analist tarafından psikanalitik kurum içinde meslektaşlarıyla paylaşımın belli bir esnekliğe uğramış olsa da, psikanalitik kurumun dışına çıktığında kesin halini yeniden kazanır. O nedenle psikanalitik olgu tartışmalarının yapıldığı süpervizyonlar, olgu tartışmaları veya olgu sunumları meslekten olmayanlara kapalı tutulur.

Mahrem gizli, yasak ve sırdaş demektir. Sözcük başka dillerde en içerde olan, en yakın olan anlamına gelmektedir. Psikanalitik süreç, en içerde, en yakın ve en gizli olanın yasakların net olduğu bir ortamda paylaşıldığı, bireysel değil ama kurumsal sırdaşlık niteliğiyle korunan özel ve öznel bir deneyimdir.

***

Psikanaliz Yazıları'nın 34. sayısı 2017 ilkbaharında yayınlanacaktır. Yazı göndermek isteyenlerin psikanalizyazilari@yahoo.com.tr adresine yazmalarını rica ediyoruz.

TALAT PARMAN

İçindekiler / Contents

---

sunuş | 5
presentation

TALAT PARMAN

önsöz | 11
preface

ALPER ŞAHİN

tanımının ötesinde: aktif tanıklık ve karşışlaşmanın politikası | 17

beyond recognition: active witnessing and the politics of encounter

STEPHEN FROSH ÇEVİREN / TRANSLATED BY BAHAR TANYAŞ

geçmiş ne zaman tarih olur? | 35
when does the past become history?

TALAT PARMAN

katlamlamayam karşışlamak | 43
to encounter the unendurable

BEHİCE BORAN

kardeş katli | 53
murder of the siblings

ALPER ŞAHİN

pepuk: acının ve utançın sesi | 69
pepuk: the voice of pain and shame

SERPİL DOĞAN BARIŞ

"tarihin havını tersine taramak": 'üstlenilmiş' suç ve özdeşleşmeleri anımsamak üzerine bir deneme | 77

"to brush history against the grain": an essay on to remember unconscious ownership of guilt and identifications

İLKER ÖZYILDIRIM

totem ve yas | 97
totem and mourning
ALİ ALGİN KÖŞKDERE

dosya ötesi / other topics

---

faşizm günlerinde düş ve düşün | 117
dream and phantasy in the days of fascism
TALAT PARMAN

süpervizyon: vazgeçilmez ve kaçınılmaz bir alan | 127
süpervizyon alanında bir bağ yaratmak
*supervision: an indispensable and unavoidable space
creating a link in the supervisory space*
SILVIA RESNIZKY ÇEVİREN / TRANSLATED BY AYŞENUR BAY AYTEKİN,
LALE ORHON, EVREM TİLKİ

kardeşlik bağları: analist olmanın ve analistiği
sürdürmenin gelişimsel sürecinde psikanalitik bir | 141
araç olarak akran destek grubu
*fraternal links: peer group support as a
psychoanalytic tool in the developmental process of
becoming and remaining an analyst*
SILVIA RESNIZKY ÇEVİREN / TRANSLATED BY DUYGU COŞKUN

ingilizce özetler | 155
summaries

etkinlik duyuruları | 161
activities

önsöz

I

stanbul Psikanaliz Derneği, “Psikanaliz Tarihin İzinde” adını alan ve iki yılda bir düzenlenen sempozyumuyla Tarih biliminin getirdiklerinden yola çıkarak bireysel olduğu kadar toplumsal ruhsallık üzerine de düşünme olanaklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

“Psikanaliz Tarihin İzinde” toplantılarının ilki 2013 yılında Khora-Kariye Manastırı’nın kilisesi üzerine, Ekümenik Patrikhane ve Yunanistan İstanbul Başkonsolosluğu’nun ve çeşitli üniversitelerden katılan akademisyenlerin katkısıyla yapılmıştır. İki yılda bir yapılan bu etkinliğin ikincisinin başlığı 2015’de, Ermeni Soykırımı’nın yüzüncü yılında “Tarihe katlanmak” olarak belirlenmiştir. Bu dosyada yer alan yazıların Ali Algın Köşkdere’nin “Totem ve Yas” başlıklı yazısı hariç tümü bu etkinlikte yer alan konuşmaların metinleridir.

*

Her şeyin bir tarihi olacağı ifadesi yalnızca insanları ve nesnelere değil, insan yarattığı kurumları ve düşünceleri de kapsar. Bu bağlamda Psikanaliz’in kurucusu Sigmund Freud’un tarih ve arkeolojiye olan yakın ilgisi üzerinde durmak gerekir. Freud birçok bağlamda tarihten yararlanır. Antik tiyatrodan Sofokles’in “Üç Tebai Oyunu” üçlemesindeki Kral Oedipus oyunu, kuramında önemli bir yer tutarken, 1937 yılında “Psikanalizde Yapımlar”¹ adlı yazısında arkeoloji ve psikanaliz arasındaki ilişki üzerinde durur. *Musa ve Tek Tanrıcılık*, *Totem ve Tabu* adlı son dönem yapıtlarında da tarihteki olaylar ve ruhsallık arasında bağları kurar. Diğer yandan histeri sorununu anlamak için çalışırken, kişinin kendi tarihsel zamanını kavramasını ele alır

---

¹ S. Freud [1937] “Construction in Psychoanalysis”, *SE* 23, Vintage, London, 2001, s.257-269.